

Sjónarmið

Ríkisfelagsskapurin

Loysing hjálpir okkum ikki – beint tvørturímóti

Føroyingar eru beint dumpaðir í heimastýri – krevja tí loysing???

Er hetta logikkur á hægsta stigi? Er tað tí, vanligi føroyingurin ikki skilir hetta? Ella er tað kanska tí, at hugflogið hjá okkum er ov lágt, og bert tey útvaldu skilja slíkan hálfloygdan logik?

Vit loysa bara frá úttanlandsskuldini, so hvør var hon á ein ella annan hátt upp í luftina. Og handan árliga milliardin, sum heimastýrislógir tryggja okkum, umframt mangt annað, hon er bert viðfáningur og av tí ónda.

Í hesi tíð er hetta mál aftur kjakveini í fjölmiðlunum, meira nú ein ella annar skulaflokkur gerir eina ella aðra meiningakanning, sum sigur, at størri partur av føroysku veljarafjöldini – í vreiði yvir at lögmaður Føroya, sum væntað, ikki megnaði nakað veruligt samráðingarslit við donsku stjórnina fyrri stuttum – nú vildi eina ella aðra broyting í viðurskiptum millum Føroya og Danmark.

Ótrúligt at lesa, hoyra og siggja nakrar av somu politíkarum, sum beint nú er dumpaðir í heimastýri, í siga seg kunna loysa øll okkara vandamál, bert vit fáa loysing frá Danmark – loysing frá okkara nærum einasta núverandi kreditóri, sum bjargar okkara kára landi frá totalum húsagangi við at innloysa okkara úttanlandsskuld og læna okkum pening til bjarging av bankakervinum v.m. við lalt meira enn 7 milliardum krónum.

Kom ongum til hugs, at Føroyar í dag eru ein skuldarbundin – kanska skuldar – niðurbundin tjóð? Óll, sum koma í slíka støðu, tað veri seg lond, persónar, feløg, kommunur, flokkar osfr., missa ein part av sinum frælsi, tí kreditóri stillar krav. Danir hava ikki seplað okkara skuldarpening burtur – um enn teir áttu at havt blandað seg upp í nógv fyrr – tað hava vit føroyingar sjálvir gjørt og hovuðskuldin er okkara, ikki donsk.

Og henda nýggja støðan skal vera fyrst og fremst í Danmark segði nei at tosa um teirra part av bankabjargingarpeninginum nú, tí vit við øllum 32 tinglim-

unum samdum aftan fyri høvdu kravt eina rættarlíga bankakanning at vita, hvør møgulega snýtti hvønn, tá forrættningin »partabrevaumbýtið« for fram. Gævi, tinglimir okkara vóru so samdir um okkurt annað. Tí »forretning narret de mere klogde de mindre kloger«.

Hetta partabrevaumbýtið var ein forrættning millum Føroya Landsstýri (Figgjargrunnin) og Den Danske Bank (eina danska forrættningsskrivari).

Nógvir føroyingar vistu hin dagin, tá Sundstein og Petersen undirskrivaðu partabrevaumbýtið millum partabrevini í Sjóvinnubankanum og Føroya Banka, at hetta var ein vánalig forrættning fyri Føroyar, tí bankarnir vóru ikki eins saneraðir tá, men trupulleikar sum umfingingar av lánun, lán til okkara líkvíddet og tann kaotiska politiska og figgjarliga støðan í Føroyum trýsti okkara fremstu leiðarar at taka støðu í Keymannahavn tann dagin, heldur enn at leita sær betri ráð og vinna tíð. Lögmaður var ikki sakkunur á økinum, men hevur ella átti at havt serkøna hjálp í Tinganesi. Figgjarmálaráðharrin var statsgðkendur grannskoðari og tí sakkunur á økinum.

Føroyingar við innliti í peningastovnar vistu, at vit vóruð snýtt fyrri umleið ein milliard, sum Den Danske Bank átti at havt gildið. Hvi vistu okkara kosnu menn og teirra ráðgevarar ikki tað?? Og hvat í viði verð fekk ella fær okkum at trúgva, at 20 daga gamla danastjórn skuldi kenna virðið á Føroya Banka partabrevunum, tá okkara eigna landsstýri og ráðgevarar tess ikki vistu tað??

Vit hava fingið eina rættarkanning av hesum, og tí má biðast politiskt við nakrari samráðing og avgerð um at byta bankaskraedið.

Hvat vænta vit okkum av hesi kanning? Eg vænti mær lítlið og einki. Vit missa bara tíð til at finna loysnir – eina tvey-trý ár – at biða eftir úrslitum, samstundis sum okkara óheviski atburður í hesum máli hevur forprestað viðurskiptini millum donsku stjórnina, fólkatingið, tað danska

fólkið mótvægis okkum føroyingum og okkara lögtingi og landsstýri.

BANKAMÁLID hevur skatt Føroyar í Danmark longa tíð frammyr.

Undrunarvert, at allir 32 tinglimir okkara úr 7-8 flokkum skuldu detta um fólkaflokksuppskotið um dómarakanning, framlagt av einum navisti úr Tórshavn. Undrunarvert, at alt tingið læt seg leiða av práttinum um millimeturrættvís hjá rættarnevndarformanninum. Dugdi eingin at siggja, hvussu hetta mál kundi koma at skaða Føroyar og okkara viðurskipti við Danmark og danska fólkið, sum beint hevði bjargað okkum frá landsbankarótti? Vörðin sum tøkk at fáa úr Føroyum.

Var tað flokstatikkur millum føroysku flokkarnar ella/og flokkspekulation mótvægis donsku stjórnini contra danska flokkinum Vinstra?

Tað hevði verið nógv betur at dropa hasa kanningina og istaðin beinanvegin kravt danska statin at borð sín ríviliga part av bankabjargingunum, (bankin skal sjálvandi verða verandi føroyskur), visandi til heimastýrislógina, felagsmál, ábyrgd danska figgjar eftirlitsins og har við seinast ábyrgd skiftandi donsku stjórnarinnar fyrri figgjar málum og figgjar kervinum eisini í Føroyum.

Men nú nóydast vit at biða til 1997 ella 1998 við hesum, tí eingin vil tosa við okkum, meðan rætturin

(kanningin) arbeidir. Úrslitið verður helst svangligt fyrri okkum, tað er í eg bangin fyrri, tíverri.

So vit hava sjálvir givið dønum hetta kortið á hondina, kunnu tí takka okkum sjálvum fyrri, at samráðingarslit hjá Joensen legmanni varð so tunt. Annað er, at bæði vit og lögmaður áttu at kunna forútsæð hetta, soleiðis sum støðan bleiv í bankamálum. Tað varð tí satsað skeivt hesa ferð í Danmark. Rentuskáin og aðrir lættar áttu at verið prioriteraðir fremst hesaferð, og tað er lógmannsins ábyrgd.

Men vit hava loyvi at vænta uppá longri síkt, at taka málið upp aftur og kanska fáa eitt fyrri okkum sámuligt úrslit. Kanska tá ein onnur stjórn og enn tá eitt annað landsstýri situr yvirfyri hvørjum øðrum, har núverandi betenta luftin er reinsað til ta tíð.

Tó hetta er als eingin orsök til at Føroyar taka loysing frá Danmark.

Allir føroyingar við vanligum mánaskili eiga at kunna siga sær sjálvum, at støðan, vit eru í nú, als ikki er rætta støðan til slík álvarslig stig.

Hugsandi føroyingar við báðum beinum á jörðini vita, at støðan í dag er millum annað nokurlunda hendan.

A
Vit hava úttanlandsskuld – øll figgjað í Danmark sum kattastráfahjálpi – fyrri umleið 7-8 milliardar krónur.

B
Vit hava eina blokkstuðulskipan uppá kr. 800 milliónir árliga til Føroyar.

C
Beinleiðis danskt góldin rakstur av partum av føroyska samfelagnum úttan um blokkin er umleið kr. 200 milliónir árliga til Føroyar.

D
Í dag hava vit eitt føroyskt samfelag, har hvørki fólk, kommunur, stovnar ella landskassi fáa endarnar at rokka saman, og nógv okkara rýma av landinum av somu orsøkum – undan vánaligum innrotum, arbeiðsloysi, skattatrysti osfr.

E
Okkara fiskirikidami er minni, enn vit væntaðu, og munandi skert. Tað breytir í dag nógv færri enn fyrri fáum dróm.

F
Vit hava ein sjúkan fiskilúdnad, sum als ikki klárar seg í kappingini á marknaðinum. Vit út flyta nú aftur stóran part av okkara skerdu fiskilúvotum sum ráveru.

G
Vit vita ikki enn, um olja er í undirgrund okkara, ella um tað loysir seg at bora og pumpa oljuna upp. Tróttan við England um markid er ikki loyst.

H
Vit hava, sum er, stórt rættindi í Danmark á uttagingarligum, heilsuligum, sosialum, arbeiðsligum og øðrum okjum. Flestu fluttir føroyingar hugva í Danmark – fleiri ferðir tiggu túsund føroyingar í Danmark í dag.

I
Og danir, teir biðja okkum helst bara loysa, um tað verður tað, vit ynskja. Vit eiga tá ongan blokk at kapitalisera. Vilja vit loysa, so eru blokkurin og øll hini rættindini burtur. Finna vit olju og vinna pening burtur úr um nokur ár, so krevja danir helst nakað av úttanlandsskuldini afturgóldið – annars eru vit trotabúgvi á líkavæl.

Hetta er støðan í dag. Hetta er als ikki rætta tíðin at tosa um loysing – um loysing yvirhøvur er nakað mál í sær sjálvum fyrri okkara lítlu tjóð mitt úti í Atlantshavi.

Tað er í finasta lagi við tjóðskaparkenslum, við trond til sjálvræði og sjálvbjargni. Men realitetsansur er neyðugur. Romantiskur kenslur og romantisk mál hava vit øll, men vit eiga ikki at missa jordsambandið. Ein hovuðstreyt fyrri sjálvræði er figgjarligt

sjálvbjargni – og tað er langt frá málinum beint nú. So loysing nú, hvit tað? Óll onnur lond royna í dag at ganga saman í bólkur av ymskum slag!

Eg dugi illa at siggja, at heimastýrislógir er eitt haft um beini á føroyingum. Eg ivist í, um vit føroyingar fara at kenna meiri ábyrgd, um vit fáa meiri sjálvstýri. Tó, okkara stoltleiki og mentan sigur okkum, at helst eigur at verða farið tann vegin – aftur eftir hæli í sjálvstýrismálinum er illa hugsandi, tað eru helst flestu føroyingar samdir um.

So er tað neyðugt at endurskoða heimastýrislógina, og tað kann tað møgulega vera, hon er skjótt hált hundrad ára gomul, og nógv er broytt í samfelagnum síðan 1948, so latum okkum skifta orð um tað, sum skal broytast og hvussu, eisini um nýggja lógir skal eita »sjálvstýrislógir«. Navnið spílir ikki barnið, tó tað man fara at skurta í oyrunum á mongum frægum føroyingi.

Men gevist við reypinum um at loysing úr ríkisfelagsskapinum fer at beina burtur allar okkara trupulleikar – tað er tvørturímóti.

Eg hugsi, størsti parturin av føroyingum ynskir ríkisfelagsskapin við Danmark varðveittan, tað loyvi eg mær at pástanda, men tað ber til at skifta orð um felagsformin – og tá flest møguligir politiskir flokkar eru samdir um, hvat og hvussu vit ynskja broytingar, kann farast til Danmark við ynskjunum, men okkara mótpartur er har, gloymið ikki tað, vit avgera okki einsamallt alt. Tað letur til, at vit viðhvørt forfalla til at halda verðsins nalva vera á tinghúsvøllinum, men so er ikki.

Loysing í dag er at loypa á bláman við bindi fyrri í eyguni. Ríkisfelagsskapurin við Danmark eigur at verða varðveittur, møgulega í broyttum líki sum úrslit av samráðingum millum báðar partar á jøvnum færi, men als ikki uppsagdur.

Birgir Mohr